

OPEN ACCESS

DOI: 10.25040/ntsh2023.02.03

Адреса для листування: вул. Пекарська, 69, Львів, Україна, 79010

Твіттер: @bekesevychanna

Е-пошта: bekesevychanna@gmail.com

Надійшла до редакції: 28.11.2023

Прийнята до друку: 08.12.2023

Опублікована: 22.12.2023

ORCID IDs

Анна Бекесевич:

<https://orcid.org/0000-0001-9385-9786>

Алла Лазько:

<https://orcid.org/0000-0002-7731-4361>

Ігор Гресько:

<https://orcid.org/0009-0007-4992-5273>

Конфлікт інтересів: автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Особистий внесок авторів:

Створення концепції: Анна Бекесевич;

Написання: Анна Бекесевич, Ігор Гресько, Алла Лазько;

Редагування та затвердження остаточного варіанту: Анна Бекесевич, Алла Лазько.

Дозвіл комісії з питань біоетики: для даного дослідження не потрібне схвалення комісії з питань біоетики.

Фінансування: автори не отримали жодної фінансової підтримки свого дослідження.

© Всі автори, 2023

Сьомий міжнародний симпозиум «SMART LION». Реабілітація в Україні, 26 вересня 2023 року

Анна Бекесевич¹, Алла Лазько², Ігор Гресько¹

¹Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Львів, Україна

²Комунальний заклад вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради, Луцьк, Україна

Відповідними викликам, поставленим сьогоднішнім нашим країні, стали теми сьомого міжнародного симпозиуму «SMART LION», що відбувся 26 вересня 2023 року у межах відзначення 150-річного ювілею Наукового товариства імені Шевченка та 125-річчя з дня створення при ньому Лікарської комісії. Організаторам «SMART LION 2023» – професорам Валентині Чопяк, Оксані Заячківській та Василю Лончині вдалося зібрати цього року майже дві сотні учасників наживо і понад тисячу слухачів у режимі онлайн.

Доповіді про розвиток реабілітації в Україні та її основні напрями представили Олена Лазарева, Віра Рокошевська, Олег Білянський, Оксана Гдирия, Олег Фітькало.

Критичною проблемою для сучасної України, що давно стала викликом світовій медицині, є розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Саме тому Олег Березюк, керівник служби ментального здоров'я Національного реабілітаційного центру UNBROKEN, у доповіді підняв питання складності правильної діагностики та лікування ПТСР в умовах багатопрофільної лікарні, а професор Валентина Чопяк і д-р мед. наук Світлана Зубченко акцентували увагу присутніх на імунореабілітації ПТСР.

В останньому блоці симпозиуму про сучасне тлумачення фізичної терапії та ерготерапії, а також міжпрофесійну освіту, спілкування і співпрацю учасники мали змогу прослухати надзвичайно цікаві доповіді Ренати Роман (Канада), Еллен Годвін (США), Карла Сандіна (США), Девіда Омута (США) і Оксани Заячківської (Україна, США).

На завершення наукового заходу відбувся круглий стіл: майбутнє фізичної терапії та реабілітації в Україні, за результатами якого складено резолюцію 7-го міжнародного симпозиуму «SMART LION 2023».

Ключові слова: реабілітація, фізична терапія, ерготерапія, освітні програми, SMART LION 2023.

Відеододаток: <https://www.youtube.com/watch?v=Osf5EiIVWN0&t=18548s>

7th International Symposium "SMART LION". Rehabilitation in Ukraine, September 26, 2023

Anna Bekesevych¹, Alla Lazko², Ihor Hresko¹

¹*Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine*

²*Municipal Institution of Higher Education Volyn Medical Institute Volyn Region Council, Lutsk, Ukraine*

The seventh international symposium, SMART LION, was held on September 26, 2023. It was to celebrate the 150th anniversary of the Shevchenko Scientific Society and the 125th anniversary of the Medical Commission. The topics concerned the challenges our country faces today. Organizers of SMART LION 2023 are Professors Valentyna Chopyak, Oksana Zayachkivska, and Vassyl Lonchyna. They managed to gather almost two hundred participants offline and over a thousand guests online.

Olena Lazareva, Vira Rokoshevskaya, Oleh Bilianskyi, Oksana Hdyria, and Oleh Fitkalo delivered their reports on the development of rehabilitation in Ukraine and its main avenues.

The emergence of post-traumatic stress disorder (PTSD) is a critical challenge for contemporary Ukraine and has long been a significant obstacle for global medicine. That is the reason why Oleh Berezyuk, Head of the Mental Health Service of the UNBROKEN National Rehabilitation Center, brought up the matter of difficulties in correctly diagnosing and treating PTSD in the context of a multidisciplinary hospital, while Professor Valentyna Chopyak and MD Svitlana Zubchenko focused the attention of attendees on PTSD immune-rehabilitation.

During the concluding block of the symposium, which focused on the contemporary interpretation of physical therapy and occupational therapy, as well as interprofessional education, communication, and cooperation, attendees were afforded the chance to listen to highly intriguing reports presented by Renata Roman (Canada), Ellen Godwin (USA), Karl J. Sandin (USA), David Omut (USA), and Oksana Zayachkivska (Ukraine, USA).

The scientific event concluded with a round table on the future of physical therapy and rehabilitation in Ukraine, with its outcomes leading to the resolution of the seventh international symposium, SMART LION 2023.

Keywords: Rehabilitation, physical therapy, occupational therapy, educational programs, SMART LION 2023.

Video supplement: <https://www.youtube.com/watch?v=Osf5EiIVWN0&t=18548s>

OPEN ACCESS

DOI: 10.25040/ntsh2023.02.03

For correspondence: 69 Pekarska Street, Lviv, Ukraine, 79010

Twitter: @bekesevychanna

E-mail: bekesevychanna@gmail.com

Received: 28 Nov, 2023

Accepted: 08 Dec, 2023

Published: 22 Dec, 2023

ORCID IDs

Anna Bekesevych

<https://orcid.org/0000-0001-9385-9786>

Alla Lazko

<https://orcid.org/0000-0002-7731-4361>

Ihor Hresko

<https://orcid.org/0009-0007-4992-5273>

Disclosures: the authors declare no conflict of interest.

Author contributions:

Concept creation: Anna Bekesevych;

Writing: Anna Bekesevych, Ihor Hresko, Alla Lazko;

Editing and approving the final version: Anna Bekesevych, Alla Lazko.

Ethical approval: This study did not require ethical approval.

Funding: The authors received no financial support for their research.

© All authors, 2023

Надзвичайно актуальним видався сьомий міжнародний симпозиум «SMART LION», що відбувся 26 вересня 2023 року у межах відзначення 150-річного ювілею Наукового товариства імені Шевченка та 125-річчя з дня створення при ньому Лікарської комісії. Міжнародний симпозиум організований Науковим товариством імені Шевченка, Львівським національним медичним університетом імені Данила Галицького та Українським Католицьким Університетом за підтримки Львівської обласної військової адміністрації, Львівської міської ради та Львівського бюро євроінтеграції (Рис. 1).

Організатори «SMART LION 2023» професори Валентина Чопяк, Оксана Заячківська та

Василь Лончина змогли залучити цього року майже дві сотні учасників наживо і понад тисячу слухачів в режимі онлайн (Рис. 2).

Цьогорічний науковий форум, присвячений одній з найактуальніших для України тем сьогодення – реабілітації, зібрав знаних фахівців цієї галузі, фізичних терапевтів, ерготерапевтів, психотерапевтів, психологів, молодих і досвідчених науковців, лікарів різних спеціальностей, які працюють над розробкою нових методик реабілітації та програм інноваційних технологій у медицині для забезпечення якісного медичного обслуговування українців, постраждалих від війни росії проти України.

Рисунок 1. Вітальне слово організаторів сьомого міжнародного симпозиуму "SMART LION"

Рисунок 2. Реєстрація учасників симпозиуму

The seventh international symposium, SMART LION, held on September 26, 2023, was particularly to the point. It was dedicated to the 150th anniversary of the Shevchenko Scientific Society and the 125th anniversary of its Medical Commission. The international symposium was organized by the Shevchenko Scientific Society, Danylo Halytsky Lviv National Medical University, and the Ukrainian Catholic University with support from the Lviv Regional Military Administration, Lviv City Council, and Lviv Bureau of European Integration (Fig. 1).

Organizers of SMART LION 2023, professors Valentyna Chopyak, Oksana Zayachkivska, and Vassyl Lonchyna, were able to engage almost

two hundred participants offline and over a thousand online listeners this year (Fig. 2).

This year's scientific forum, which was devoted to one of the most pertinent topics for Ukraine today, namely rehabilitation, brought together renowned specialists in this field, including physical therapists, occupational therapists, psychotherapists, psychologists, young and experienced scientists, doctors of diverse specialties, all of whom are engaged in the development of novel rehabilitation methods and programs of innovative technologies in medicine to guarantee high-quality medical care for Ukrainians who have been affected by russia's war against Ukraine.

Figure 1. Welcoming speech from organizers

Figure 2. Registration of symposium participants

Вітав присутніх учасників симпозиуму голова Наукового товариства імені Шевченка в Україні, академік НАН України Роман Кушнір, наголосивши, що товариство є потужним науковим осередком, який прагне підтримувати праці науковців, популяризувати їх, допомагати з впровадженням у життя.

Виконувач обов'язків ректора Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, д-р мед. наук, професор Орест Чемерис зазначив, що університет, згідно з міжурядовою угодою між Україною та Австрією і відповідно до постанови Кабінету Міністрів України, визначено замовником спорудження Національного центру реабілітації та реконструктивної хірургії, що ставить перед університетом серйозні виклики та є свідченням довіри в Україні і світі до фахового рівня працівників Львівського національного медичного університету і львівської лікарської спільноти.

Серед високоповажних гостей сьомого симпозиуму був начальник Управління медичних кадрів, освіти та науки МОЗ України, професор Сергій Убогов, директор департаменту міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва Львівської обласної військової адміністрації Роман Шепеляк.

Голова комісії з питань охорони здоров'я та материнства Львівської обласної ради Анна Ярмола вручила подячні грамоти професору Василю Лончині (Університет Чикаго, США; УКУ, Україна) та керівнику Центру Реабілітації ЛОДКЛ «ОХМАТДИТ» – Оксані Гдирі.

Перший заступник міського голови Львова Андрій Москаленко вручив відзнаку від громади міста керівнику центру реабілітації UNBROKEN 1-го територіального медичного об'єднання міста Львова, доценту кафедри фізичної терапії та ерготерапії УКУ Олегу Білянському (Рис. 3).

Модератор першої частини симпозиуму Світлана Когут (УКУ, Україна) представила голову науково-методичної підкомісії з розробки стандартів вищої освіти «227 – Фізична терапія, ерготерапія» Навчально-методичної ради сектору вищої освіти МОН України, Олену Лазареву, яка говорила про базу підготовки фізичних терапевтів й ерготерапевтів в Укра-

їні та виклики, які постають перед зацікавленими сторонами, про проблеми й особливості підготовки, перші та подальші кроки з оцінювання знань бакалаврів і магістрів, а також про проблеми з навчально-методичними матеріалами українською мовою. Було презентовано новий підручник авторства спеціалістів чотирьох вітчизняних університетів, а також перший визнаний у світі підручник для фізичного терапевта й ерготерапевта, який перекладали в рамках проєкту Ukrothe. Увагу в доповіді приділяли стандартам освіти, її якості та статистиці кількості місць для підготовки спеціалістів. Наприкінці доповідач надала інформацію, яка допомогла б зацікавленим здобути матеріали, й озвучила свої побажання щодо підготовки спеціалістів і можливості захисту наукових робіт за цією спеціальністю.

Рисунок 3. Відзначення учасників 7-го міжнародного симпозиуму SMART LION 2023

Завідувачка кафедри фізичної терапії та ерготерапії УКУ, фізичний терапевт Віра Рокшевська та доцент Ярина Колісник розповіли про розробки освітніх програм для здобувачів вищої освіти з фізичної терапії та ерготерапії. Через нові обставини, що склалися в нашій країні, і спричинені цим зміни в суспільстві різко зросла необхідність в кількості спеціалістів цього профілю і змінилися вимоги до їхньої якості. Потреба інноваційних змін в освіті виникає через неоднаковий рівень підготовки випускників вже діючих в Україні бакалаврських програм з фізичної терапії. В цьому ключі вимог йде якнайширше залучення експертів з реабілітації з досвідом, до розробки методик професійної підготовки, разом з урахуванням вимог професійних стандартів освіти бакалаврів і магістрів, залучення державних органів (МОН

Symposium attendees were warmly welcomed by Roman Kushnir, Head of the Shevchenko Scientific Society in Ukraine and an academician of the National Academy of Sciences of Ukraine. He emphasized that the society was a formidable scientific institution striving to support scientists' research, promote their ideas, and facilitate their implementation.

The Acting Rector of Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Professor Orest Chemerys, MD, highlighted that our university had been designated as the customer for the construction of the National Center for Rehabilitation and Reconstructive Surgery, based on the intergovernmental agreement between Ukraine and Austria. This project presents significant challenges for the university. It serves as evidence of confidence in the professionalism of the employees of Lviv National Medical University and the Lviv medical community in Ukraine and the world.

Among the esteemed guests at the seventh symposium were Professor Serhii Ubobov, Head of the Department of Medical Personnel, Education and Science of the Ministry of Health of Ukraine, and Roman Shepeliak, Director of the Department of International Technical Assistance and International Cooperation of Lviv Regional Military Administration.

Anna Yarmola, Head of the Committee on Health and Maternity of Lviv Regional Council, presented certificates of appreciation to Professor Vassyl Lonchyna (University of Chicago, USA; UCU, Ukraine) and Oksana Hdyria, Head of the Rehabilitation Center of OKHMATDYT Lviv Regional Children's Clinical Hospital.

Andrii Moskalenko, First Deputy Mayor of Lviv, presented an award from the city community to Oleh Bilianskyi, Head of the UNBROKEN rehabilitation center of the 1st Territorial Medical Association of the city of Lviv, Associate Professor at the Department of Physical Therapy and Occupational Therapy at UCU (Fig. 3).

The moderator of the first part of the symposium, Svitlana Kohut (UCU, Ukraine), introduced Olena Lazareva, the head of the Scientific and Methodological Subcommittee for the Development of Higher Education Standards "227 – Physical Therapy, Occupational Therapy" of the Educational and Methodological Council of

the Higher Education Sector of the Ministry of Education and Culture of Ukraine, who spoke about the training base for physical therapists and occupational therapists in Ukraine and the challenges faced by stakeholders, the problems and peculiarities of training, the initial and subsequent steps in assessing the knowledge of bachelors and masters, as well as the issues with educational and methodological materials in Ukrainian. The new textbook written by experts from four national universities and the world's first recognized textbook for physical and occupational therapists were presented and translated as part of the Ukrothe project. The report focused on the standards of education, its quality, and the statistics regarding the number of training centers for specialists. Towards the conclusion of the presentation, the speaker provided information that would assist those in search of materials in finding them, and expressed her aspirations regarding the training of specialists and the potential for defending scientific papers in this field.

Figure 3. Awarding participants of the 7th International Symposium SMART LION 2023

Vira Rokoshevska, Head of the Department of Physical Therapy and Occupational Therapy at UCU, physical therapist, and Yaryna Kolisnyk, Associate Professor, discussed the challenges of developing educational programs for students of higher education in physical therapy and occupational therapy. New circumstances in our country have led to a dramatic increase in the demand for the number of specialists in this field, and requirements for their quality have changed. Due to the uneven level of training of graduates from existing bachelor's programs in physical therapy in Ukraine, inno-

і МОЗ) для підтримки і сприяння в отриманні схвалення міжнародними асоціаціями, підсилення співпраці між профільними навчальними закладами за кордоном і в Україні. Доповідачі промували роботу проведену в УКУ в цьому напрямі, її методики, напрями та досягнення.

У продовження цієї теми, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії УКУ Марія Балаж зосередила увагу присутніх на проблемах розвитку навичок, які пов'язані з практикою, що ґрунтується на доказах, у здобувачів вищої освіти з фізичної терапії та ерготерапії.

Олег Білянський (Національний реабілітаційний центр UNBROKEN, 1-ше територіальне медичне об'єднання Львова) детально проаналізував роль фізичного терапевта в роботі міждисциплінарної команди. На початку виступу зазначив про необхідність чітких дефініцій лікаря фізичної та реабілітаційної медицини, важливість диференціації з фахівцями близьких дисциплін, описав проблеми фахової підготовки лікарів-реабітологів, ерготерапевтів, фізичних терапевтів, пов'язані з ними юридичні моменти, а також роль розуміння важливості підготовки спеціалістів для створення міждисциплінарних команд, їх злагодження з метою проведення якісної реабілітації. Зосередив увагу аудиторії на важливості якомога швидшого початку і безперервності процесу реабілітації, а також потребі залучення близьких пацієнта, що було проілюстровано клінічним випадком з практики доповідача.

Анна Ковалик, ерготерапевт відділення фізичної реабілітації лікарні 1-го територіального медичного об'єднання Львова, у доповіді зосередила увагу на головних принципах і цілях ерготерапії як галузі медицини. Доповідач наголосила на пріоритетності пацієнтоцентричності для ерготерапії, яка дає змогу визначити лікування, враховуючи індивідуальні потреби самого пацієнта, його діагноз і прогноз, що сприяє якнайшвидшій соціальній інтеграції. Як ерготерапевт-практик поділилася напрацьованими методиками й інструментарієм при роботі з пацієнтами з неврологічними ураженнями, черепно-мозковою травмою, травмою спинного мозку, а також з пацієнтами з ампутаціями кінцівок.

У підсумках доповіді Анна Ковалик зауважила, що у зв'язку з війною в Україні необхідно впровадити прискореними темпами у медичну практику світовий досвід останніх ста років. Зазначила, що потрібно забезпечити високу якість підготовки ерготерапевта як важливого члена мультидисциплінарної команди, сфера діяльності якого охоплює великий спектр уражень пацієнтів, і якість послуг якого має бути цілісною, ґрунтуватися на засадах наукової доказовості та біопсихосоціальної моделі.

Оксана Гдиря – керівник Реабілітаційного центру ЛОДКЛ «ОХМАТДИТ» виступила з доповіддю «Українське товариство фізичної та реабілітаційної медицини у процесі формування системи реабілітації в Україні», в якій не тільки розповіла історію УТФРМ і шлях товариства з моменту його створення у 2014 році і до сьогодні, його розвиток і співпрацю з іноземними професійними спільнотами фізичної реабілітаційної медицини, а й ознайомила з сучасними подіями життя товариства, його планами повоєнного розвитку (Рис. 4).

Рисунок 4. Учасники Симпозіуму SMART LION 2023: зліва на право Оксана Гдиря, Віра Рокошевська, Ярина Колісник, Валентина Чопяк, Світлана Когут

Особливу гордість товариства став проєкт з розробки навчальної програми первинної спеціалізації для лікарів фізичної та реабілітаційної медицини в Україні 2019-2022 років, який відбувся за підтримки Трестового фонду НАТО з постачання і реабілітації, результатом якого стало проходження інтернатури за програмою, яка відповідає вимогам ESPRM першими українськими лікарями ФРМ.

Товариство разом з МОЗ України, USPRM, ESPRM, ISPRM, RehabHubUA впровадили

vative changes in education are needed. In this particular context, it is imperative to ensure the extensive involvement of rehabilitation experts with extensive experience in the development of professional training methodologies, taking into account the requirements of professional standards for bachelor's and master's education. Additionally, state authorities, such as the Ministry of Education and Science and the Ministry of Health, must be involved to support and facilitate the approval from international associations and to enhance cooperation between specialized educational institutions in Ukraine and abroad. The speakers discussed the work done at the UCU in this area, its methodologies, avenues, and achievements.

Picking up this topic, Mariia Balazh, an Associate Professor at the Department of Physical Therapy and Occupational Therapy at UCU, focused the attention of attendees on enhancing skills related to evidence-based practice among students pursuing higher education in the field of physical therapy and occupational therapy.

In his research, Oleh Bilianskyi (UNBROKEN National Rehabilitation Center, the 1st Territorial Medical Association of Lviv) analyzed in detail the role of a physical therapist within the interdisciplinary team. At the start of his speech, he emphasized the need for precise delineations of the doctor of physical and rehabilitation medicine, the significance of differentiation between specialists from related disciplines, elucidated the challenges of professional training of rehabilitation doctors, occupational therapists, physical therapists, and related legal aspects, as well as underscored the significance of comprehending the importance of specialist training for setting up interdisciplinary teams and their coordination to ensure quality rehabilitation. His presentation focused the attention of the audience on the importance of starting and continuing the rehabilitation process as soon as possible, as well as the need to involve the patient's relatives. A clinical case from the speaker's practice illustrated this point.

In her speech, Anna Kovalyk, an occupational therapist employed at the Physical Rehabilitation Department of the Hospital of the 1st Territorial Medical Association of Lviv, highlighted the fundamental principles and objectives of occupational therapy as a medical discipline.

Initially, the speaker emphasized the significance of a patient-centered approach in occupational therapy, which allows for determining the treatment based on the individual needs of the patient, their diagnosis, and prognosis, thereby facilitating the quickest possible social integration. Being an active occupational therapist, she shared her elaborated methods and tools for working with patients with neurological disorders, cranial trauma, spinal cord injury, and even those with limb amputation.

Anna Kovalyk concluded her report by stressing the need to incorporate the global experience of the past hundred years into our medical practice in light of the ongoing conflict in our country. She emphasized the significance of ensuring high-quality training for occupational therapists as crucial members of a multidisciplinary team. Their domain of expertise encompasses a diverse range of patient injuries, and the quality of their services must be holistic, grounded in the principles of scientific evidence and the biopsychosocial model.

Oksana Hdyria, Head of the Rehabilitation Center at OHMATDYT Lviv Regional Children's Clinic Hospital, presented a report titled "Ukrainian Society of Physical and Rehabilitation Medicine in the Process of Shaping the Rehabilitation System in Ukraine." The report outlined not only the history of the Society and its path from its inception in 2014 to the present but also its development and collaboration with foreign professional communities of physical rehabilitation medicine. Additionally, it provided an in-depth understanding of the current events in the society and its plans for post-war development (Fig. 4).

Figure 4. SMART LION 2023 Symposium participants from left to right: Oksana Hdyria, Vira Rokoshevska, Yaryna Kolisnyk, Valentyna Chopyak, and Svitlana Kohut

проект з онлайн навчання фахівців ФРМ за військовою тематикою у кращих експертів з реабілітації США, Європи, Ізраїлю, а самі матеріали лекцій є в загальному доступі в мережі Інтернет (<https://www.htwb.org/rehabilitation-medicine>).

Оксана Гдиря, на завершення доповіді, нагадала, що за проблемами сьогодення не можна забувати про те, що фахової допомоги реабілітологів потребують і потребуватимуть не тільки військові, а й цивільні, і діти зокрема, що є стимулом для подальшого розвитку та навчання.

Головний фізичний терапевт Західного реабілітаційно-спортивного центру Максим Віноградов зосередив увагу учасників симпозиуму на особливостях реабілітаційно-відновлювальних послуг для постраждалих внаслідок бойових дій. Ознайомив присутніх із нюансами роботи за програмою реабілітації військовослужбовців, які отримали бойові травми і поранення, скерованою на повернення їх до виконання службових обов'язків, і її відмінностями при адаптації їх до цивільного життя. У виступі детально виклав методики свого центру, зокрема, фізичної терапії з ерготерапією, нейропсихологічні, рекреаційно-спортивні, а також звернув увагу аудиторії на основні моменти нових психофізичних методик, які зараз опрацьовують фахівці центру. Виступ супроводжувався демонстрацією матеріалів по клінічному випадку з практики команди фахівців центру.

Валентина Савич (центр реабілітації медичного центру SUPERHUMANS) на початку доповіді «Практика підготовки мультидисциплінарних команд для реабілітації пацієнтів з ампутаціями кінцівок» порівняла процеси підготовки спеціалістів у галузі реабілітації в Україні та США, зокрема зауважила, що тривалість підготовки для лікарів за спеціальністю «Фізична та реабілітаційна медицина» там сумарно триває 12 років, з яких 4 роки спеціалізації, після 4 років коледжу та 4 років медичної школи. Окремо розглянула проблеми підготовки спеціалістів з протезування в Україні, що особливо гостро постали сьогодні і потребують негайного вирішення. До чого, за словами доповідача, підключаються не тільки вищі медичні навчальні заклади, а й технічні. Зокрема, підготовка таких спеціалістів відбувається

на базі кафедри хімічної технології переробки пластмас Національного університету «Львівська політехніка» за освітньою програмою «Технології ортопедичних та реабілітаційних виробів медичного призначення».

Голова Лікарської комісії НТШ, віце-президент Українського товариства імунології, алергології та імунореабілітації, професор Валентина Чопяк висвітлила тему «Імунопатологічні синдроми та реабілітація – міждисциплінарні проблеми».

У доповіді підняла тему тригерних факторів імунного «виснаження», що зумовлює маніфестацію серцево-судинних захворювань, ускладнень цукрового діабету 2-го типу, психічних розладів, раку. Загострила увагу присутніх на важливості розуміння командою спеціалістів з реабілітації клінічних проявів порушень роботи імунної системи, зокрема: синдром хронічної втоми, депресії, порушення сну, часті простудні захворювання та інше, для уникнення ускладнень і прискорення відновлення пацієнта.

Професор зосередила увагу аудиторії на ключових чинниках, які необхідні для відновлення роботи імунної системи, зокрема, наголосивши на такому потрібному сьогодні відчутті психологічної захищеності і здорового сну. Саме тому так важлива спільна робота лікарів-імунологів, онкологів, ревматологів, реабілітологів з психотерапевтами, фізичними терапевтами, ерготерапевтами для відновлення роботи імунної системи як невід'ємної частини процесу повноцінної реабілітації пацієнта.

Поєднанням питань посттравматичного стресового розладу і пов'язаних з ним імунних розладів присвятила свій виступ д-р мед. наук Світлана Зубченко. Зазначила про високий відсоток діагностованого ПТСР не тільки серед військовослужбовців, які брали участь у бойових діях (до 20%), а й в рази вищий серед цивільного населення, яке постраждало від війни (до 40%). Звернула увагу, що чинниками, які зумовлюють розвиток ПТСР, є також гострі вірусні інфекції чи активація латентних вірусних або хронічних бактеріальних інфекцій. Розповіла про роль герпесвірусних інфекцій у формуванні ПТСР. Зазначила, що більше 80%

The society was particularly pleased with the accomplishment of the project to develop a primary specialization training program for doctors of physical and rehabilitation medicine in Ukraine in 2019-2022, which was implemented with the assistance of the NATO Trust Fund for Supply and Rehabilitation. The project resulted in the completion of an internship for the first time by Ukrainian physical rehabilitation doctors under a program that meets the ESPRM requirements.

The Society, in collaboration with the Ministry of Health of Ukraine, USPRM, ESPRM, ISPRM, and RehabHubUA, has implemented a project that involves online training of physical rehabilitation specialists in military topics, delivered by the most renowned rehabilitation experts from the USA, Europe, and Israel. Lecture materials are publicly accessible on the Internet at (<http://www.htwb.org/rehabilitation-medicine>).

At the conclusion of her report, Oksana Hdyria reiterated that amidst the current challenges, we must remember that not only military personnel but also civilians, particularly children, require and will require the professional assistance of rehabilitation specialists, which serves as a catalyst for further advancement and training.

Maksym Vynohradov, the chief physical therapist at the Western Rehabilitation and Sports Center, focused the symposium participants' attention on the peculiarities of rehabilitation services for people affected by hostilities. He introduced participants to the nuances of the work under the program of rehabilitation for service members who sustained combat injuries and wounds, aimed at resuming their official duties, and its differences when adjusting them to civilian life. The speaker went into great detail about the approaches of his center, focusing on physical therapy and occupational therapy, neuropsychological, recreational, and sports therapy, and also focused on the main aspects of the latest psychophysical approaches that are currently being developed by the center specialists. The speaker demonstrated the materials about a clinical case from the practice of the center's team of specialists.

Valentyna Savych, the rehabilitation center of the SUPERHUMANS medical center, presented her report entitled "Practice of training multi-disciplinary teams for the rehabilitation of pa-

tients with limb amputations" and compared the processes of training specialists in the field of rehabilitation in Ukraine and the USA. She particularly highlighted that the duration of training for doctors specializing in "Physical and Rehabilitation Medicine" lasts a total of 12 years, including 4 years of specialization, followed by 4 years of college and 4 years of medical school. She separately delved into the issue of training prosthetics specialists in Ukraine, which is a particularly pressing issue and demands a prompt solution. According to the speaker, not only higher medical educational institutions but also technical universities joined the initiative. In particular, these experts are trained at the Department of Chemical Technology of Plastic Processing at the Lviv Polytechnic National University (educational program "Technology of Orthopedic and Rehabilitation Medical Products").

Professor Valentyna Chopyak, Head of the Medical Commission of the Shevchenko Scientific Society, Vice President of the Ukrainian Society of Immunology, Allergology and Immuno-rehabilitation, highlighted the topic "Immunopathological Syndromes and Rehabilitation – Interdisciplinary Issues."

In her report, she discussed factors that lead to immune "exhaustion," resulting in cardiovascular diseases, complications of type 2 diabetes, mental disorders, and cancer. She emphasized the significance of the team of rehabilitation specialists' understanding of the clinical manifestations of immune system disorders, specifically chronic fatigue syndrome, depression, sleep disorders, and frequent colds, among others, to prevent complications and expedite the patient's recovery.

The professor emphasized key factors necessary to restore the immune system, in particular, the feeling of psychological security and healthy sleep. Hence, she emphasized the significance of collaboration between immunologists, oncologists, rheumatologists, rehabilitators and psychotherapists, physical therapists, and occupational therapists to restore the functions of the immune system as an integral component of the patient's complete rehabilitation.

Svitlana Zubchenko, MD, talked about the combination of post-traumatic stress disorder and related immune disorders. She noted the

дорослих мають «латентні» EBV чи HHV6-інфекції, які спричиняють «тиху епідемію», і в разі активації, зумовлюють розвиток синдрому хронічної втоми, лімфопроліферативних та онкологічних захворювань і визначають важкість перебігу ПТСР, особливо на тлі post-COVID-19. Доповідач зазначила, що наявність клінічної симптоматики і змін лабораторних показників (підвищення рівня гострофазових білків, печінкових трансаміназ, зміни функціональної активності лімфоцитів, рівнів імуноглобулінів тощо) на тлі реактивації герпесвірусів можуть слугувати ранніми маркерами розвитку ПТСР.

Про неможливість ігнорування впливу стресу на стан пацієнта після бойової травми говорила професор Вікторія Сергієнко, запрошуючи до слова керівника служби ментального здоров'я Національного реабілітаційного центру UNBROKEN Олега Березюка.

У виступі доповідач розказав як міжнародна співпраця, яку було налагоджено після початку війни між українськими спеціалістами та фахівцями академічних і клінічних закладів країн членів Організації Північноатлантичного договору, Ізраїлю, які поділилися своїм величезним теоретичним і практичним досвідом, сприяли у розробці моделі лікування ПТСР у багатопрофільній лікарні (Рис. 5).

Рисунок 5. Олег Березюк і Валентина Савич про реабілітацію в Україні

До початку повномасштабної війни в Україні досить поверхневим було ставлення до психічних розладів у пацієнтів з бойовими пораненнями і травмами, здебільшого увагу приділяли фізичним ушкодженням. Проте, як доведено на практиці, значна частка,

понад 28 % пацієнтів, які поступили після поранення, страждають на ПТСР, а розлади психіки властиві всім, хто перебував у стресових умовах лінії фронту.

Олег Березюк ознайомив слухачів з історією здобуття лікарями досвіду в діагностиці різниці перебігу ПТСР у військових і цивільних пацієнтів, внаслідок різних чинників його появи, а також методиками колективної роботи з такими пацієнтами.

На завершення доповіді висловив сподівання на розвиток, вдосконалення та доступність надання психіатричної та психотерапевтичної допомоги.

Доцент кафедри психіатрії та психотерапії ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Олег Фітькало підтвердив практичними прикладами з реалій війни представлені тези Олегом Березюком. Розказав зі свого військового досвіду, опираючись на професійні знання у психіатрії та наркології, про проблеми з ПТСР і пов'язаними з ним ускладненнями, що найбільш актуальні у військових на фронті.

У продовження теми нейропсихологічної реабілітації виступила психолог Національного реабілітаційного центру UNBROKEN Мирослава Бодаковська з доповіддю «Нейропсихологічні інструменти в реабілітації посткомоційного синдрому у багатопрофільній лікарні». Корисність міжнародного обміну досвідом, в цьому випадку зі спеціалістами університету Тулейн (Новий Орлеан, США), описала прикладом створення моделі нейрореабілітації посткомоційного синдрому (ПКС) у роботі психолога. Зауважила, що предиктором доброго прогнозу для пацієнта є правильна діагностика і рання нейрореабілітація.

Велику частку пацієнтів, що потребують допомоги реабілітологів, становлять ті, хто переніс інсульт чи інфаркт міокарда. Саме цьому були присвячені доповіді канд. мед. наук Назара Негрича та керівника Волинського обласного центру кардіоваскулярної патології Андрія Ягенського.

Провідним мотивом виступу Назара Негрича було наукове обґрунтування раннього початку реабілітаційних заходів після перене-

high percentage of diagnosed PTSD not only among military personnel who participated in hostilities (up to 20%) but also many times higher among the civilian population affected by the war (up to 40%). She pointed out that acute viral infections or activation of latent viral or chronic bacterial infections are also factors that contribute to the emergence of post-traumatic stress disorder (PTSD). She focused on the role of herpesvirus infections in the development of PTSD. She noted that more than 80% of adults have latent EBV or HHV6 infections that don't may cause a silent epidemic and, when activated, cause chronic fatigue syndrome, lymphoproliferative diseases, and cancer. They also affect the PTSD severity, especially after COVID-19. The speaker emphasized that the occurrence of clinical symptoms and changed laboratory parameters (such as elevated levels of acute-phase proteins, liver transaminases, modifications in the functional activity of lymphocytes, and levels of immunoglobulins) against the backdrop of reactivation of herpes viruses can serve as early indicators of the PTSD onset.

Professor Viktoriia Serhienko addressed the significance of the influence of stress on the health of patients following a combat injury. She extended an invitation to speak to Oleh Berezyuk, Head of the mental health service at the UNBROKEN National Rehabilitation Center.

In his speech, the speaker elucidated how the international collaboration that was established following the onset of the war between Ukrainian specialists and specialists from academic and clinical institutions of the member countries of the North Atlantic Treaty Organization and Israel, who shared their extensive theoretical and practical expertise, aided in the creation of a model for PTSD treatment in a multidisciplinary hospital (Fig. 5).

Before the full-scale war in Ukraine, the attitude towards mental disorders in patients with combat injuries and wounds was quite superficial. The attention was predominantly focused on physical injuries. Nonetheless, as demonstrated in practice, a significant share, over 28% of patients admitted following injury, experience post-traumatic stress disorder (PTSD), and mental disorders are preva-

lent among individuals who were exposed to stressful circumstances on the front line.

Figure 5. Oleh Berezyuk and Valentyna Savych on the rehabilitation in Ukraine

Oleh Berezyuk introduced the audience to the history of our doctors' acquisition of experience in the diagnosis of PTSD in military and civilian patients. There are many factors influencing its occurrence, as well as methodologies of collective work with such patients.

At the end of his report, he expressed hopes for the development, enhancement, and accessibility of psychiatric and psychotherapeutic help.

Oleh Fitkalo, Associate Professor at the Department of Psychiatry and Psychotherapy of Danylo Halytsky Lviv National Medical University confirmed the theses presented by Oleh Berezyuk with practical examples from the realities of war. His military background, backed by his expertise in psychiatry and narcology, allowed him to speak about issues with post-traumatic stress disorder and related complications, which are especially relevant for the military on the frontline.

Myroslava Bodakovska, a psychologist at the UNBROKEN National Rehabilitation Center, presented her report, "Neuropsychological tools in the rehabilitation of post-concussion syndrome at the multidisciplinary hospital." The significance of the international exchange of expertise, specifically with specialists from Tulane University (New Orleans, USA), was elucidated as an illustration of establishing a model of neurorehabilitation from post-concussion syndrome (PTS) in the work of a psychologist. She noted that the correct diagnosis and early neuro-rehabilitation were the keys to a favorable outcome for the patient.

сеного інсульту і акцентування залежності інтенсивності їх проведення від стану пацієнта. Також доповідач торкнувся оцінки когнітивного статусу пацієнта як чинника впливу на перебіг і результат процесу реабілітації.

Професор Андрій Ягенський висвітлив питання організаційних проблем кардіологічної реабілітації в Україні, в якій відбуваються тільки перші кроки та пов'язані з цим виклики, що виникають перед лікарями, адміністрацією медичних установ, освітніми медичними закладами і державою загалом.

Професор Василь Лончина, модератор завершальної сесії, запросив до слова Ренату Роман, клінічного директора RMR Therapy (Торонто, Канада), давнього друга України, яка свій виступ присвятила ролі співпраці між фахівцями однієї та різних спеціальностей, в Україні та за її межами, для обміну досвідом з метою взаєморозвитку, напрацювань навиків командної роботи і вдосконалення власних педагогічних вмій (Рис. 6). Доповідач говорила про комплексність впливу грамотної кваліфікованої реабілітації на здоров'я окремого пацієнта та на загальний стан суспільства, що потребує відповідного рівня підготовки фахівців не тільки для великих медичних осередків, а й для індивідуальної роботи з пацієнтами у віддалених місцевостях країни.

Еллен Годвін (Університет Лонг-Айленду, Бруклін, Нью-Йорк, США) присвятила свою доповідь історії появи і розвитку фізичної

терапії, реабілітації в США після епідемії поліомієліту кінця XIX століття, Першої світової війни, через свій досвід всього XX століття, і до сьогодні, і пов'язану з цим історію розвитку профільної освіти.

Карл Сандін (Медична школа Університету Крейгтону, Омага, Небраска, США) доповнив попередній виступ цікавими та важливими деталями з історії і практики реабілітації в США та Європі. Розповів про проблеми і виклики, які турбують професійну спільноту, зокрема недостатня увага і фінансування, дефіцит спеціалістів, слабе розуміння децидентами всієї важливості реабілітації. Доповідач зазначив, що для успішного і якісного розвитку реабілітації в Україні треба прагнути досягнути основних параметрів: своєчасності, безпеки, ефективності, відповідності та пацієнтоорієнтованості.

Професор Оксана Заячківська, натхненник заходу, висловила свою радість з приводу можливості проведення симпозиуму, незважаючи на складні реалії, що склалися в країні, і представила, спільну з Девідом Омуттом (Американський університет наук про здоров'я, Сігнал-Гілл, США), доповідь про значення міжпрофесійного спілкування для сучасної медичної освіти.

Професор зазначила, що потрібно запроваджувати зміни до підходів у навчанні, відходячи від концентрації на індивідуальних діях спеціаліста, розвивати його команд-

Рисунок 6. Круглий стіл дискусії: майбутнє фізичної терапії та реабілітації в Україні

A large proportion of patients who require the help of rehabilitation specialists are patients who have suffered a stroke or myocardial infarction. Actually, this was the topic of reports by Nazar Nehrych, PhD, and Andriy Yahenskyi, Head of Volyn Regional Center of Cardiovascular Pathology.

The main goal of Nazar Nehrych's speech was to demonstrate the scientific justification for the prompt start of post-stroke rehabilitation efforts and to emphasize the dependence of their intensity on the patient's health. The speaker also referred to the evaluation of the patient's cognitive abilities as a factor influencing the course and the result of the rehabilitation process.

Professor Andriy Yahenskyi highlighted organizational problems of cardiac rehabilitation, which are only developing in Ukraine. He also highlighted related challenges faced by doctors, the administration of healthcare facilities, educational and medical institutions, and the state in general.

Professor Vassyl Lonchyna, the final session moderator, invited Renata Roman, clinical director at RMR Therapy (Toronto, Canada), to speak. Renata is an old friend of Ukraine and dedicated her speech to cooperation between experts from different fields in Ukraine and other countries to exchange experience for the purpose of mutual development, developing skills of teamwork, and enhancing own teaching skills (Fig. 6). The speaker emphasized the intricate nature of the impact of competent,

qualified rehabilitation on both the health of an individual patient and the overall state of society. This necessitates a suitable level of training for specialists, not only for large medical centers but also for individual work with patients in remote areas of the country.

Ellen Godwin (Long Island University, Brooklyn, New York, USA) devoted her report to the history of the emergence and advancement of physical therapy and rehabilitation in the United States following the poliomyelitis epidemic at the end of the 19th century, the First World War, the experiences throughout the 20th century and up to the present day, and the corresponding history of the development of specialized education.

Karl J. Sandin (Creighton University School of Medicine, Omaha, Nebraska, USA) provided interesting and important details about the history and practice of rehabilitation in the United States and Europe. He talked about the problems and challenges faced by the professional community, such as insufficient attention and funding, lack of experts, and lack of understanding of the importance of rehabilitation by decision-makers. The speaker noted that for the successful and high-quality development of rehabilitation in Ukraine, the main parameters should be achieved: timeliness, safety, efficiency, compliance, and a patient-centered approach.

The initiator of the event, Professor Oksana Zayachkivska, expressed her delight at the

Figure 6. Round table discussion: The future of physical and occupational therapy education in Ukraine

ні навички, навчити розумінню розподілу обов'язків, правильному баченню ролі кожного учасника команди і поваги до всіх, поліпшення якості пацієнтоцентричної системи медичної допомоги, підвищення ефективності використання всіх наявних ресурсів.

На завершення наукового заходу відбувся круглий стіл: майбутнє фізичної терапії та реабілітації в Україні, за результатами якого складено резолюцію 7-го міжнародного симпозіуму SMART LION 2023, у якій запропоновано освітні та практичні напрями розвитку реабілітології в Україні:

- створювати освітні програми з фізичної терапії, ерготерапії, нейропсихології та психотерапії травми з урахуванням вимог і стандартів вищої освіти для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти;
- розробити механізм підтримки МОН України та МОЗ України освітніх програм, які отримують схвалення міжнародно визнаних професійних асоціацій;
- враховувати вимоги професійних стандартів для удосконалення стандартів вищої освіти першого (бакалаврського)

та другого (магістерського) рівнів вищої освіти;

- рекомендувати МОЗ України якнайширше залучати експертів-професіоналів з реабілітації та враховувати їхню думку під час розробки та прийняття рішень щодо регулювання професійної діяльності;
- розвивати співпрацю між вищими навчальними закладами в Україні та за кордоном, в яких проводиться підготовка фахівців спеціальності – 227 Фізична терапія та ерготерапія;
- сприяти розвитку національних реабілітаційних центрів як клінічних навчальних баз з різних напрямів реабілітології;
- впроваджувати науково обґрунтований мультидисциплінарний підхід до прийняття клінічних рішень у практичній діяльності фахівців охорони здоров'я, зокрема, лікарів: фізичних терапевтів, ерготерапевтів, терапевтів мови і мовлення, психотерапевтів, рекреаційних терапевтів, лікарів інших спеціальностей (за показами): неврологів, психіатрів, офтальмологів, кардіологів, імунологів, ендокринологів, дієтологів тощо.

possibility of holding the symposium despite the challenging circumstances that have developed in the country. She also presented a joint report with David Omut (American University of Health Sciences, Signal Hill, USA) on the importance of interprofessional communication in modern medical education.

The professor emphasized the need to modify educational methodologies, shifting from the focus on the individual actions of a specialist to the cultivation of team skills. This involves instilling a comprehension of the division of duties, a precise understanding of the role of each team member, and a sense of respect for all members of the team. This will enhance the quality of the patient-centered medical care system, thereby enhancing efficiency by utilizing all available resources.

It was concluded by a round table on the future of physical therapy and rehabilitation in Ukraine, based on which the resolution of the 7th international symposium Smart LION 2023 was drawn up. It proposed educational and practical directions for the development of rehabilitation in Ukraine:

- Establish educational programs in the fields of physical therapy, occupational therapy, neuropsychology, and trauma psychotherapy, considering the prerequisites and standards of higher education for the first (bachelor's) and second (master's) levels of higher education;
- Develop a mechanism to support the Ministry of Education and Science and the Ministry of Health of Ukraine in the implementation of educational programs that will be approved by internationally recognized professional associations;
- Take into account the requirements of professional standards to improve higher education standards at both the bachelor's and master's levels;
- Recommend that the Ministry of Health of Ukraine involve rehabilitation experts as much as possible and take their opinions into account when making decisions about the regulation of professional activity;
- Foster cooperation between higher educational institutions in Ukraine and abroad, which train specialists in the speciality 227 Physical Therapy, Occupational Therapy;
- Promote the development of national rehabilitation centers as clinical training bases in different areas of rehabilitation;
- Implement a scientifically based multidisciplinary approach to clinical decision-making in the practical activities of health care specialists, in particular, doctors: physical therapists, occupational therapists, speech and language therapists, psychotherapists, recreational therapists, doctors of other specialties (as indicated): neurologists, psychiatrists, ophthalmologists, cardiologists, immunologists, endocrinologists, nutritionists, etc.